

«Αττική και Δωρική Γη, το αέναο ταξίδι του νερού»

Του Κωνσταντίνου Αντωνόπουλου *

10/3/2020

Η Αθήνα και η «οργή» του Ποσειδώνα

Είναι γνωστό ότι η περιοχή της Αττικής ήταν πάντα φτωχή σε βροχοπτώσεις και τα υδατικά αποθέματα δεν επαρκούσαν για την υδροδότησή της.

Σύμφωνα με την Ελληνική μυθολογία, η θεά Αθηνά και ο θεός Ποσειδώνας διεκδίκησαν το όνομα της πόλης.

Στο πλαίσιο της διεκδίκησης, η Αθηνά πρόσφερε στους Αθηναίους ως δώρο το **Ελαιόδεντρο** και ο Ποσειδώνας το **Νερό**. Οι Αθηναίοι προτίμησαν το όνομα και το δώρο της Αθηνάς. Ο Ποσειδώνας εξοργισμένος κατά τη μυθολογία, τιμώρησε τους Αθηναίους με λειψυδρία.

Πέρα όμως από τον μύθο και την μεταφυσική του ερμηνεία, αποτυπώνεται η παλαιότητα ενός υπαρκτού προβλήματος, που ταλαιπώρησε για χιλιάδες χρόνια του Αθηναίου.

Τα ποτάμια, Ιλισσός και Κηφισός είχαν λιγοστά νερά. Ο Ηριδανός, ο Κυκλόβορος και ο Ποδονίφτης ήταν χείμαρροι.

Οι πηγές, (Καλλιρόη, Κλεψύδρα, Άγλαυρος, Ασκληπιείο) και οι **κρήνες**, (Εννεάκρουνος, Πανός, Πάνοπος, στοάς Αττάλου) έπαιζαν σπουδαίο ρόλο, αλλά δεν έλυναν το πρόβλημα.

Τα υδραγωγεία, με αρχαιότερο το Πελασγικό, αργότερα του Θησέα, το Πεισιστράτειο (540 π.χ), το Ανδριάνειο (140 μ.χ), οι ομβροδεξανές Χαμοστέρνας και Πικροδάφνης και κατά την τουρκοκρατία τα υδραγωγεία, Χασεκή και Τσακουμάκου, του Αγά και του Γουδή, δεν έδωσαν ούτε αυτά οριστική λύση στο πρόβλημα.

Μετά την απελευθέρωση

Οι νερουλάδες κυριάρχησαν για ένα περίπου αιώνα μετά την απελευθέρωση, μεταφέροντας και πουλώντας νερό στους Αθηναίους από την Κηφισιά και το Μαρούσι.

Το γύρισμα στον 20^ο αιώνα

Η αύξηση του πληθυσμού της Αττικής, κυρίως μετά την Μικρασιατική καταστροφή (1922), δημιουργούσε διαρκώς νέες ανάγκες υδροδότησης

Το 1925 το Ελληνικό Δημόσιο υπέγραψε σύμβαση με την Αμερικανική εταιρεία ULEN και την Τράπεζα Αθηνών, για την

κατασκευή έργων ύδρευσης της Πρωτεύουσας. Πρώτο μεγάλο έργο ήταν η κατασκευή του **Φράγματος Μαραθώνα** που ξεκίνησε το **1926** που ολοκληρώθηκε το **1929**. Η ομώνυμη τεχνητή λίμνη υδροδοτούσε την Αττική από το **1931** που ολοκληρώθηκε η φάση πλήρωσης, μέχρι το **1959**.

Το **1959**, λόγω αύξησης του πληθυσμού της Αττικής, ξεκίνησε η εκμετάλλευση των νερών της φυσικής λίμνης **Υλίκης**, που ενίσχυσαν τα υδατικά αποθέματα της λίμνης του Μαραθώνα, αλλά όπως θα δούμε, ούτε με αυτή την επιλογή λύθηκε οριστικά το χρόνιο πρόβλημα της Αττικής.

Συγκέντρωση πληθυσμού στην Αττική μετά το 1950

Τις δεκαετίες **1950** και **1960**, πραγματοποιούνται μεγάλες μετακινήσεις πληθυσμού από την επαρχία προς την Αττική, κατά κύριο λόγο για αναζήτηση εργασίας, σπουδές, κλπ.

Ένα από τα εκρηκτικά προβλήματα που προέκυψαν και έπρεπε να αντιμετωπισθούν, ήταν η αύξηση κατανάλωσης του νερού, σε συνδυασμό με τις δυνατότητες υδροδότησης από τις υπάρχουσες πηγές υδροληψίας της Αττικής.

Φράγμα και Λίμνη Μόρνου η λύση στο πρόβλημα

Προς το σκοπό αυτό έγιναν περί το **1960** στατιστικές παρατηρήσεις για την εξέλιξη κατανάλωσης νερού με πρόβλεψη μέχρι το έτος **1984**. Από τις σχετικές αναλύσεις προέκυψε ότι η ετήσια κατανάλωση θα έφτανε τα έτη **1983-84** στα **300 εκατομμύρια** κυβικά μέτρα νερού περίπου.

Οι υπάρχουσες πηγές υδροληψίας (Λίμνη Μαραθώνα, Πηγές Σουλίου, Βοιωτικού Κηφισού, Λίμνη Υλίκης κλπ) σύμφωνα με τις μετρήσεις, είχαν τη δυνατότητα να δίνουν **145 εκατομμύρια** κυβικά μέτρα νερού ετησίως.

Το πρόβλημα ήταν τεράστιο και έπρεπε να ληφθεί άμεσα απόφαση για την αντιμετώπισή του. Για το λόγο αυτό κρίθηκε απαραίτητη η χρησιμοποίηση άλλων πηγών υδροληψίας. Η προκαταρκτική μελέτη ανατέθηκε με την από **21/5/1962** απόφαση του Υπουργείου Δημοσίων Έργων στους Ν. Αλτηγό, Κ. Κυριακό, και Η. Μαχαίρα. Η έκθεση τους παραδόθηκε το **1964** με πρόταση ύδρευσης της Αθήνας, από τον **Ποταμό Μόρνο**.

Η οριστική μελέτη ανατέθηκε, με την από **28/7/1965** σύμβαση στους Ν. Αλτηγό, Κ. Κυριακό, Η. Μαχαίρα, Κ. Ζέρη και Σ. Δάλλα.

Η μελέτη παραδόθηκε σταδιακά και εγκρίθηκε με την από

18/6/1969 απόφαση του Υπουργείου Δημοσίων Έργων.

Οι γέφυρες στο Στενό: Η παλαιά πέτρινη και η νεώτερη σιδερένια

Η λύση του ποταμού Μόρνου προέβλεπε, **δύο στάδια** για τις υδατικές ποσότητες που έπρεπε να αποκτηθούν μακροπρόθεσμα για την ύδρευση της Αττικής.

1^ο Στάδιο: Απόληψη υδατικού δυναμικού της λεκάνης του ποταμού Μόρνου.

2^ο Στάδιο Ενίσχυση του υδατικού δυναμικού Μόρνου, από την λεκάνη του ποταμού Ευήνου.

Το σύνολο αυτών των πηγών υδροληψίας κρίθηκε ικανοποιητικό για την κάλυψη των αναγκών σε πόσιμο νερό, βιομηχανίες, κλπ.

Το πρώτο στάδιο

Το έργο στον Μόρνο άρχισε τον Μάιο του 1969 και ολοκληρώθηκε το 1979

Παραδόθηκε στην ΕΥΔΑΠ και λειτουργεί τροφοδοτώντας με νερό την Αττική ουσιαστικά από την έναρξη της γενικής δοκιμής το 1981.

Η πρώτη διύλιση νερού από τον υδαταγωγό Μόρνου έγινε στις **19/6/1981** στα διυλιστήρια Μενιδίου.

Τουριστικό περίπτερο στο Στενό

Τεχνικά χαρακτηριστικά Φράγματος και Λίμνης Μόρνου

Το Φράγμα είναι το ψηλότερο χωμάτινο στην Ευρώπη ύψους **126 μέτρων**. Η χωρητικότητα της λίμνης είναι **764** εκατομμύρια κυβικά μέτρα, με συνολική επιφάνεια **19,9** τετραγωνικά χιλιόμετρα. Έχει περίμετρο **60** χιλιόμετρα και είναι σχεδόν ίση με την περίμετρο της μεγαλύτερης λίμνης της Ελλάδας, την Τριχωνίδα.

Σήμερα η λίμνη του Μόρνου είναι ο **2^{ος}** μεγαλύτερος ταμειευτήρας πόσιμου νερού στην Ευρώπη.

Αποτελεί το **μεγαλύτερο έργο** μεταφοράς νερού στην Ευρώπη. Με κανάλια μήκους **200** χιλιομέτρων, μεταφέρονται πάνω από **400** εκατομμύρια κυβικά νερού το χρόνο στην Αττική.

Το δεύτερο στάδιο

Το **1992** ξεκίνησε το 2^ο στάδιο της αρχικής μελέτης, με την κατασκευή Φράγματος στον ποταμό **Εύηνο** και σήραγγα μεταφοράς νερού στη λίμνη Μόρνου. Το έργο αύξησε σημαντικά τα επίπεδα ασφαλούς και επαρκούς υδροδότησης της Αττικής.

Οι εργασίες του έργου ολοκληρώθηκαν το **2001**.

Σύνοψη

Παρουσίασα όσο πιο συνοπτικά μπορούσα το μεγάλο πρόβλημα υδροδότησης της Αττικής από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα, καθώς και τις λύσεις που κατά καιρούς δόθηκαν.

Οι αρχαίοι μας πρόγονοί με τα μέσα που είχαν, εκπονούσαν τεχνικές μελέτες με σεβασμό στο περιβάλλον και ανέθεταν τα έργα στους καλύτερους επιστήμονες της εποχής. Δεν αναφέρω

τον Παρθενώνα στην Ακρόπολη της Αθήνας, φέρνω ως παράδειγμα το γνωστό **«Ευπαλίνειο όρυγμα»**, που άρχισε να κατασκευάζεται το **550 π.χ** και υδροδοτούσε για **1.100 χρόνια** το Πυθαγόρειο της Σάμου. Έλαβε το όνομά του προς τιμή του αρχιτέκτονα του ορύγματος Ευπαλίνου.

Ο Μόρνος, η Δωρική γη και οι Δωριείς, υφίστανται τις περιβαλλοντικές και οικονομικές συνέπειες του μεγάλου αυτού έργου, **που καλώς έγινε** και έδωσε λύση στο μεγάλο πρόβλημα της Αττικής, αλλά το κράτος δεν ανέθεσε καμία μελέτη για τις επιπτώσεις στο περιβάλλον και τους κατοίκους, ίσως και μην το ενδιέφεραν.

Οι Δωρείς είναι οι διαχρονικά άγνωστοι για το Κράτος και την ΕΥΔΑΠ, που συνεχίζουν προκλητικά να τους αγνοούν.

Εμείς έχουμε υποχρέωση να μη το ξεχνάμε και να το θυμίζουμε συνεχώς σε όλους.

*** Ο Κωνσταντίνος Αντωνόπουλος είναι Οικονομολόγος, Αντιπρόεδρος της Ένωσης Δωριέων Επιστημόνων και του Ομίλου Προετοιμασίας Στελεχών Αυτοδιοίκησης, π. Αντιδήμαρχος Δήμου Δωρίδος.**

**** Δημοσιεύθηκε τον Μάρτιο 2020 στην εφημερίδα «Το Ευάλιο»**